

kupanje u Baški. Neobično je samo to što naša mjesta većinom naziva talijanskim imenima.

U ovom se broju nalazi nova rubrika »Mistni zpravy« (mjesne vijesti), u kojoj se govori o prodiranju češkog jezika u Bašku, a javlja se i vijest da je zaslugom g. ministra dra Otokara Trnke, koji je god. 1913. posjetio Bašku, odobrena gradnja novog mola u Baški. Zagonetaka u ovom broju nema, a među fotografijama treba spomenuti sliku »patuljka« Petra Dujmovića iz Jurandvora.

1914. broj 9.

Ovaj broj donosi završetak članka Dra Krise Brunona: *Z bas-kanskiego wybrzeza* na poljskom jeziku, u kojem autor podrobno opisuje prometne veze s Baškom i opet — što je neobično — zaključuje članak datumom »Besca nuova, 6. sierpnia ...« navodeći ime Baške na talijanskom jeziku. Drugi je članak na ruskom jeziku, u kojem se navodi da su ruski slavisti J. J. Sreznevskij i P. Preis još godine 1841. boravili u Baški. Članak je zapravo izvještaj slavista Sreznevskoga svojoj matici (Slavenskom institutu) u Petrogradu.

Ludmila Jarošova u članku: *Baško — na shledanou* kori mnoge Čehi koji svoje kritiziraju, a samo tuđe im imponira. Kupuju tuđu robu i posjećuju tuđa kupališta. A Baška je kao stvorena za nas, i mi možemo biti zadovoljni što smo našli svoj kutić na plavom Jadranu, gdje možemo živjeti po češku kao kod kuće. Članak A. Rečkove: *Po třetí v Bašce* spominje ponovnu odluku autorice i njezina muža da posjete Bašku. Ona zaključuje svoj napis toplom željom da bi svima Baška ostala mjestom idealnog kupanja, uzornog društvenog života, slavenske uzajamnosti i uspomene na ugodno provedeno vrijeme.

Ovom broju bila je priložena trobojna reprodukcija slikara-samouka Fr. Prokopce »Tip baščanskog ribara« po originalu Karla Štroffa. Među slikama donosi ovaj broj fotografiju Franje Katarinića, ravnajućeg učitelja i predsjednika kupališnog društva u Baški. Interesantna je fotografija »Magarci pred asentnom komisijom«.

Uredništvo obećava na kraju ovog broja da će ostali obilni materijal članka i fotografija donijeti u narednim brojevima »Baške«. No, sudbina je odlučila drukčije. Krajem srpnja 1914. došlo je do mobilizacije, započeo je prvi svjetski rat, i broj 9. bio je posljednji broj »Baške«.

Izašlo je, dakle, devet brojeva časopisa »Baška«. Danas ta edicija predstavlja bibliofilsku rijetkost. Časopis se još može naći kod nasljednika izdavača Emila Geistlichea u Pragu, a tek poneki broj u pojedinim kućama koje su se u ono doba bavile prometom stranaca u Baški.

Vinko Dorčić

VJESNIK HISTORIJSKIH ARHIVA U RIJECI I PAZINU (SV. XIV, GOD. 1969)

U Rijeci je godine 1969. izašao XIV svezak Vjesnika historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu. To je stručni arhivistički časopis, koji izlazi još od godine 1953. i koji u prvom redu ima zadatak da objavljuje odabranu dokumentarnu građu o pojedinim važnijim problemima iz povijesti Istre, Hrvatskog primorja, sjeverojadranskih otoka i Gorskog kotara. No, Vjesnik se ne ograničava samo na objavljivanje izvorne dokumentarne građe, nego objav-

ljuje i znanstvene članke i rasprave koji predstavljaju značajan doprinos našoj povjesnoj nauci. Od 520 stranica, koliko ima ukupno XIV svezak Vjesnika, 380 stranica ispunjava publicirana arhivska i dokumentarna građa, dok preostalih 140 stranica ispunjavaju prilozi grupirani u rubrikama Članci i rasprave, Inventari i Vijesti.

Uredništvo ovog broja (Miho Debeljuh, Danilo Klen, koji je glavni i odgovorni urednik, Đorđe Milović, Ljubomir Petrović i Jovan Popović) naročitu pažnju je obratilo objavljivanju istarskih urbara i statuta srednjovjekovnih istarskih komuna. Tako je u ovom posljednjem svesku Bernard Stulli objavio *Fragment statuta plominske općine*, koji je pronađen godine 1950. prilikom preuzimanja dijela labinskih arhivalija i dijela obiteljskog arhiva Skampić od strane Jadranskog instituta JAZU u Zagrebu. Uz fragment Plominskog statuta Stulli je napisao instruktivan uvod u kojem je dao detaljan opis fragmenta, a zatim i postanka samog statuta, nastalog na taj način što je statut susjedne labinske općine iz godine 1341. jednostavno prilagođen potrebama plominske općine. S tim u vezi Stulli govori i o upravno-ekonomskim vezama Labina i Plomina, kao i o vezama Labinštine i Plominštine s ostalim dijelovima Istre, te s Hrvatskim primorjem i sjeverojadranskim otocima. Autor se dalje opširno osvrće na uvjete koje su plominska i labinska općina podnijele Veneciji godine 1420. za priznanje vrhovne mletačke vlasti, te daje uporedni pregled zahtjeva jedne i druge općine, kao i odgovora mletačkog senata; nakon toga opisuje prilike na području ovih općina neposredno uoči donošenja statuta plominske općine 1438. godine. Objavljujući tekst fragmenta Plominskog statuta, koji je nastao »određenim redakcijskim postupkom na bazi Labinskog statuta«, autor je prikazao taj postupak usporednom analizom odgovarajućih tekstova, a napomenama i bilješkama uz objavljeni tekst ukazao je na neke karakteristike Plominskog statuta.

Danilo Klen objavio je *Urbar pazinske grofovije (1498)*. U uvodnom dijelu Klen je detaljnije opisao rukopis i ukazao na neke značajke sadržaja ovog urbara, a zatim se osvrnuo na podavanja koja su bili dužni davati seljaci pazinskog feuda. Iza teksta urbara autor je dao kazalo imena i mjesta, te kazalo stvari i pojmova koji se spominju u urbaru.

Poznato je da mnogi talijanski arhivi duž jadranske obale posjeduju dragocjenu građu o gospodarskim, kulturnim i političkim vezama među državama s jedne i druge strane Jadranskog mora. U talijanskim arhivima ima mnogo građe o takvim vezama u oblasti pomorstva. Za izgradnju talijanskih brodova upotrebljavao se uglavnom materijal iz naših krajeva, a naši ljudi često su pravili nacрте i gradili talijanske brodove. Mnogi od njih bili su i pomorci na tim brodovima. Ovom problematikom bavi se Ferdo Gestrin u svom prilogu *Prispevek k poznavanju našega pomorstva u 16. stoljetju iz gradiva italijanskih arhivov (Fano)*. Autor u svom radu ističe da je Fano bio u srednjem vijeku centar žitne trgovine i da je kao takav održavao značajne veze s našim krajevima. Tamošnji arhiv posjeduje mnogo arhivske građe, koja je vrlo interesantna za našu povijest. Gestrin je u svom prilogu objavio izvatke iz knjige koja se zbog fiskalnih potreba vodila o trgovini žitom u Fanu u razdoblju od 1545—1555. godine. Knjiga ima naslov »Libro de tratta de grani forastieri extrhacti per mare 1545 — ...«, a sadrži zanimljive podatke o našim lađarima koji su prevozili žito za talijanske trgovce.

Preostala dokumentarna građa objavljena u ovom broju Vjesnika, potječe iz druge polovine 19. i početka 20. stoljeća.

Ličnost Dinka Vitezića i njegova politička djelatnost već duže vremena zaokuplja pažnju Petra Strčića. Nadovezujući se na svoje ranije radove o ovom istaknutom političkom radniku i jednom od vođa narodnog preporoda u Istri 70-ih i 80-ih godina 19. stoljeća, Strčić se ovog puta zainteresirao za korespondenciju i veze između biskupa Josipa Jurja Strossmayera i velikog pobornika jugoslavenske ideje za koju se on zalagao — Dinka Vitezića. Strčić je objavio 98 pisama, koja su Strossmayer i Vitezić izmijenili u razdoblju između 1874. i 1904. godine. Ova pisma čuvaju se danas u Arhivu

JAZU u Zagrebu i u biblioteci »Vitezić« u Vrbniku na otoku Krku. Na kraju Strčić donosi fotoreprodukcije koncepta jednog pisma Dinka Vitezića J. J. Strossmayeru iz godine 1898. i Strossmayerovog pisma Viteziću iz godine 1903, te fotografiju J. J. Strossmayera s posvetom Viteziću.

Nekako u isto vrijeme pada i dopisivanje Jakova Volčića i Kazimira Je- lušića, također značajnih ličnosti hrvatskog narodnog preporoda u Istri. Miroslav Bertosa objavio je ukupno 20 Volčićevih pisama, koja je pronašao u rukopisnoj zbirci Istarskog književnog društva Sv. Ćirila i Me- toda.

I ova pisma, kao i ona koja je objavio Petar Strčić, pružaju nam drago- cjene podatke o prilikama u Istri u doba narodnog preporoda i o ulozi ovih poznatih ličnosti u narodnom preporodu i političkom životu Istre onog vre- mena, a znatno dopunjuju naša saznanja o radu i djelovanju drugih učesni- ka preporoda.

Vjekoslav Bratulić objavio je *Zapisnike sjednica Hrvatsko-slo- venskog kluba zastupnika u Istarskom saboru 1901—1909.* kao nastavak iz XI—XII sveska Vjesnika, u kojem je objavio zapisnike iz razdoblja 1844— —1901. godine. Uz sjedničke zapisnike Bratulić je objavio i mnoge druge dokumente koji su u neposrednoj vezi s radom i odlukama Hrvatsko-sloven- skog kluba. Tu je u prvom redu više pisama članova Kluba Matka Laginje, Matka Mandića i Ivana Zuccona predsjednika Kluba Vjekoslavu Spinčiću, zatim važnije spomenice koje je klub uputio vlastima, zapisnici Komisije sastavljene od predstavnika Hrvatsko-slovenskog kluba i predstavnika Tali- janskog kluba u Saboru o radu na izbornoj reformi, kao i bilješke Spinčića o političkom radu pojedinih predstavnika Kluba i dr. Šteta je što V. Bratu- lić — za razliku od ostalih autora u ovome svesku Vjesnika — objavio ove tekstove bez izravnih, inače kod ovakve vrste radove uobičajenih bilježaka i vrlo potrebnih objašnjenja.

U rubrici »Članci i rasprave« Đorđe Milović objavio je zanimljiv i koristan prilog pod naslovom *Delikti protiv braka, porodice i javnog mo- rala iz aspekta riječkog statutarog prava 16. stoljeća.* U svojoj radnji autor je izvršio detaljnu analizu Rub. 36. — lib. III Riječkog statuta iz godine 1530, u kojoj su sadržani propisi što se odnose na pitanje porodice, braka i javnog morala te na krivična djela s tim u vezi.

U posebnoj rubrici Vjesnik objavljuje inventare značajnih arhivskih arhiva u Rijeci i Pazinu. Tako je u ovom svesku objavljen inventar Arhiva župe Mošćenice, koji je izradio M a k s o P e l o z a. Pored ostalog, ovaj Arhiv ima posebnu vrijednost i zbog toga što je to jedan od najbolje sačuvanih crkvenih arhiva na području bivše Riječke biskupije. Autor je njegovu građu podijelio na 13 grupa. Za nauku su svakako najinteresantnije serije: III ma- tice; stanje duša, IV urudžbeni zapisnici od godine 1860. do danas; Acta, VII liturgijske knjige od 1631. godine do danas; popis običaja, XI Zaklada ubogih; školstvo, XIII povijest, XIV pergamene i dragocjeni dokumenti. U Dodatku Pelosa je objavio faksimil oporuke Jurja Mohovića iz Kraja (župa Mošćeni- ce) od 6. III 1521, pisane glagoljicom, kao i transkripciju ove oporuke te Tabella librorum parochialium in parochia Mošćenice od 9. travnja 1890. godine.

Građa Arhiva župe Mošćenice ima veliko značenje za proučavanje povije- sti djelovanja mošćeničke župe i kaptola, kronologije upotrebe staroslaven- skog, hrvatskog i latinskog jezika u liturgiji, zatim za izučavanje ekonomske povijesti, agrarno-pravnih odnosa, razvoja hrvatskog narodnog preporoda na ovom području i sl. Zato će objavljivanje ovog inventara sigurno biti od ve- like koristi za sve one istraživače koji se bave izučavanjem povijesti ovog kraja.

U ovom broju Vjesnika posebnu pažnju treba obratiti i na vrlo sadržaj- nu rubriku »Vijesti«, u kojoj su objavljeni materijali sa savjetovanja i godiš- nje skupštine Društva arhivskih radnika SR Hrvatske, koja je održana 12. i

13. III 1969. god. u Opatiji. Od objavljenog materijala najvredniji su prilozi u kojima se razmatraju dva kapitalna problema arhivske službe u našoj republici: problem škartiranja ogromnih količina arhivske i registraturne građe, te problem financiranja arhivske službe kod nas. O problemu škartiranja govori Krešimir Nemeth u svom referatu *Kako danas praktički rješavaju fundamentalna pitanja škartiranja u nekim zemljama svijeta*. On ističe da se ovaj problem uglavnom svodi na dva osnovna pitanja: Prvo od njih je pitanje koju arhivsku građu treba označiti kao građu od trajne vrijednosti i sačuvati je kao dokumentaciju za povijesna istraživanja, a koju pak treba kao bezvrijednu uništiti. U neposrednoj je vezi s ovim pitanjem i naučni problem valorizacije arhivske građe, odnosno ocjena njene vrijednosti. Drugo pitanje je čisto praktične naravi: kako u praksi organizirati i provoditi probiranje i izlučivanje arhivske građe. Govoreći o teoretskoj i praktičnoj strani problema škartiranja i upoređujući situaciju kod nas sa stanjem u nekim stranim zemljama, autor se osvrće na organizaciju škartiranja u Sjedinjenim Američkim Državama, Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Sovjetskom Savezu i Čehoslovačkoj.

Na ovaj rad nadovezuju se prilozi Stjepana Bačića pod naslovom *Prilog diskusiji o nekim problemima sakupljanja i obrade historijske građe iz NOB. Preuzimanje registraturne građe u arhive (čl. 14. i 15. Zakona o zaštiti arhivske građe i arhivima)*, kao i prilog Ivana Beuca, *Prijedlog za unapređenje sistema odabiranja i izlučivanja registraturne građe u Jugoslaviji*.

O problemu financiranja arhivske službe u Hrvatskoj govori Mirko Androić u svom prilogu *Novi oblici financiranja arhivske službe u Hrvatskoj i iskustva o njima*.

Na kraju možemo zaključiti da Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, objavljujući naročito odabranu i do sada nepoznatu arhivsku i dokumentarnu građu, daje velik doprinos našoj povijesnoj nauci. Kroz 17 godina svog izlaženja časopis je kao solidna znanstvena publikacija stekao veliki ugled u zemlji i inozemstvu. To se vidi iz činjenice da Historijski arhiv u Rijeci dobiva zamjenom za Vjesnik oko 80 raznih stručnih i naučnih časopisa iz Jugoslavije i niza evropskih zemalja.

Josipa Paver

NASTAVA ISTORIJE — NASTAVA POVIJESTI — NASTAVA PO ISTORIJI — POUK ZGODOVINE (GOD. 1967—68, 1968—69, 1969—70)

»Nastava istorije — Nastava povijesti — Nastava po istoriji — Pouk zgodovine« (dalje »Nastava povijesti«) organ je Saveza društava historičara Jugoslavije. Časopis izdaju izdavačka poduzeća »Školska knjiga«, »Zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije«, »Državna založba Slovenije«, »Zavod za izdavanje udžbenika SR Bosne i Hercegovine« i »Prosvetno delo«. Odgovorni urednik je dr Mirjana Gross. Časopis izlazi četiri puta u toku školske godine — u listopadu, siječnju, ožujku i lipnju. Radovi u časopisu objavljuju se na hrvatskosrpskom odnosno srpskohrvatskom, slovenskom i makedonskom jeziku, tj. jeziku na kojem su napisani.

Časopis »Nastava povijesti«, kako mu i ime kazuje, obrađuje problematiku nastave povijesti u školi. Cilj je časopisa da »pruži pomoć nastavnicima historije svih vrsta škola, da se bavi problemima nastave historije uopće i u specifičnim prilikama pojedinih republika i regija kako bi se postepeno

KRČKI ZBORNIK

2

**KRK
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 2

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)
RIKARD ŽIC
RUDOLF ŽIC

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Slika na koricama: MILA KUMBATOVIĆ (Motiv grba Omišlja)